

ARUZDA YENİ ŞİİRİN SESİ

MUSTAFA ŞERİF ONARAN

Şiirde yeni bir ses aramak şairi en çok özendiren çalışmalarından biridir. Artık aruza yanaşmayanlar ya bu sesi aruzda bulamayacaklarına inanıyor ya da bunu göze alamıyorlar. Aruza inanmayışları bir bakıma doğrudur. Eski aruz ustalarının basma kalıp deyişlerinden o kadar bıkkındı ki aruza özenen bir yeni şaire artık katlanılmıyor, bir batağa saplanmış gözüyle bakılıyor, artık ondan yeni bir şey beklenmiyor. Bu dediğim şairler eski aruzcuları taklit etmişler, hiç de yeni bir şey yapamadan kendilerini harcayıp durmuşlardır. Bunları geçelim.

Fikret gibi, Akif gibi ustalardan sonra, birçok kimselerin aruzdan umudu kestiği sıralarda, Yahya Kemal bir başına o saltanatı sürdürmüştü. Ahşılmış vezinlerle, hiç de eskilere benzemiyen taze bir hava, yeni bir ses getiriyordu. Arkasından epey kimseleri de sürükledi. Ama bunların çoğu onu taklit ettiklerinden, onun düşündüğü mısralar içinde ucuz şiir yazdıklarından silinip gittiler. Böylece Yahya Kemal bir başına kaldı.

Bu Yahya Kemal aruzu eski şiire göre yeni sayılabilir ama, artık bugünkü şiirimizin imkânları düşünülürse çok eskimiştir. Eskiyen şey şiirin içinde, anlatış yolundadır. Bugün yeni şiiri tutanlar aruzu beğenmiyorsa, aruzun getirdiği bu eski sesi, bu eski anlatış yolunu beğenmiyorlar, yeni şiirin sesini verecek yaman bir şair çıkmadığı için aruzu beğenmiyorlar demektir.

*

Aruzun üstünlüğü geçtikten sonra, artık nazım ölçüsü aranmayan bu yeni şiir çağında, ona yeni bir güzellik vermeye uğraşan şairlerimiz çıktı. Ama bunların çoğu bu çalışmaların üzerinde sabırla duramadılar. Aruzu yüz üstü bıraktılar.

Kendi şiir yolunu yeni bir ses bularak kabul ettirmek için önce yeni vezinler uydurmayı düşündüler. Tek bir veznin tekdüzen ahengini yenmek için bir şiirde çeşitli vezinler kullanmayı,

bir vezni şiirin yapısına göre diledikleri gibi parçalayıp kullanmayı denediler. Bunlar hep şiirin dışı için düşünülmüş yeniliklerdir.

Asıl yenilik şiirin içinde, anlatış yolunda aranacağına göre birtakım bayat kalıpları kırmak, yeni bir "biçim" hazırlamak gerekiyordu. Aruzda damgasını vurmuş eski şairlerin anlatış yoluna girerek, o havada şiirler yazmak ne kolaydır! Asıl iş basmakalıp deyişlerden çıkarak, sağlam bir "şekil" içinde alışılmamış duygusu veren güzellikleri işliyebilmektir. Cemal Yeşil rübâî kalıbı içinde yeni sözler söylemesini, yeni bir şekil yaratmasını bildiği için eski sayılmıyor:

*Toz, yaş... Gidenin, bekliyenendir bu çamur.
Bir gün sula, bir gün yine gurbet yoludur.
Dillerde sefer türküsü "Ey Gaziler",
Rüzgâr gibi türkü... bir yağar, bir savurur.*

Bir Mustafa Seyit Sutüven vardır. Aruzla yazdığı şiirleri sayılıdır. Alıştığımız vezinlerin dışında yeni vezinler bulmuş, bunları duyuşta ve deyişte yeni kalmasını bilerek işlemiştir:

*Bir kayadan duman duman
On yedi metre atlıyan
Dağ kokusuyla yüklü su!
Boşluğa fırlayınca saç,
Düştüğü yerde üç kulaç,
Mavi su! ak köpüklü su!*

"Sutüven" şiiri böyle başlıyor, aruzu geçen, kuvvetini iç güzelliğinden alan bir büyüklükle akıp gidiyor.

İsrail oğullarının yetmiş yıllık Babil esaretinde "Orşelim Kızları"nın kendilerini bırakışı, bekleyişi, harap oluşu Mustafa Seyit'in şiirinde erkekçe bir sesle yaşıyor:

*Bağ bozuldu, kesildi ırmakta su,
Sürgülenmedi bunca yıl bir kapu,
Bol göğüsleri düğmesiz gezdiler.*

*Ayrılan, gün olur, döner sandılar,
Hep bugünle, yarınla aldandılar,
Kırka, kırk bine yardılar bir kılı.*

*İhtiyarladılar, harap oldular,
Hurma bahçelerinde ceylan kadar,
Put kadar güzel Orşelim kızları...*

Mustafa Seyit'in şiirinde, adamın içini buran sert bir anlatış var. Sonra bir mitoloji merakı var. Hem Türk mitolojisini, hem Batı, hem de Doğu mitolojisini biliyor. Yapmacığa düşmeden bunu şiirinde eritmeyi, en uzak zamanlardaki söylentilerle günümüz insanını duygulandırmayı biliyor. Hem de alışmış vezinlerin dışında yeni vezinler kurarak, duyuştta olsun, deyişte olsun yeni kalarak bunları işliyor. "Tütün", "Çiçek Dâvası", "Şıpşıp" gibi daha başka şiirlerinde de yeni vezinler, yeni güzellikler bulmak mümkündür.

Bir de İlhan İleri vardı. Şiirleri daha çok İzmir'in sanat dergilerinde çıkıyordu. *Aramak, Bağ, İzmir Kültür Gazetesi, Kovan, Fikirler* gibi sanat dergilerini açın, İlhan İleri'nin aruza ne kadar emeği geçtiğini göreceksiniz.

İlk şiirlerinde açıkça Ahmet Haşim'in etkisi vardı. Sonraları bu etkiden bir süslü söyleyiş kaldı. Süleyman Bahri gibi o da alışmış vezinleri şiirin yapısına göre parçalayıp nasıl kullanılması gerekiyorsa öyle kullanıyor, bir bütün ahengi kurmağa çalışıyordu.

Yunan mitolojisine kapılmıştı. Ama bu kaynaktan Mustafa Seyit gibi faydalanamadı. Onun yarı karanlık mitoloji havasında öyle bir boşluk vardı ki günümüze kadar gelemiyor. İlhan İleri'de eski Yunan dünyasının bağ bozumları, İyonya sırtları, Diana tapınakları, Efes kızları vardı. Şair, bir tanrı "portre" sine şöyle başlıyordu :

*Bir gölge yaşar bazan içimde,
Korkumda büyük şöhretinin tahrî kurulmuş.
Bir yalnız adam çehresi... Lâkin
Bilmem ne biçimde?
Dev gözlerinin rengi nasıldır ?*

.....

*Yahut da ne yer? nerde içer? nerde yatar o ?
Bir ses duyarım, bilmem onun bir sesi var mı ?
Sessizlik uzun türküsünün belki devamı...*

Şiiri, "insan celidinin tabiat üzerinde kazandığı zafer" olarak düşünen İlhan İleri, bir Van Gogh ihtişamıyla tabiatı değiştirerek güzeli yaratmaya çalışıyor. Ama mitolojiye özenmediği vakit,

bu süsten, bu yapmacıktan sıyrılarak, daha açık bir anlatıyla daha sade bir dille yazıyor. İşte "Alışkanlık" şiirinden bir parça:

*Elbiseni aynı makastan çıkma,
Bellidir kunduramın rengi, tipi,
Ayak ölçüm, numaram ustam için.
Ve tanır saçlarımı
Tel tel
Aynı berber tarağı.
Bunca yıldır boyar iskarpinimi
O meşin yüzlü adam.
Elimin
Her an altıncı beyaz parmağıdır
Baframaden cığaram.*

Ta Şeyhülislâm Yahya Efendiden bu yana, Fikret, Hâmit, Hâşim, Enis Behiç gibi nice şairlerimiz aruza yeni bir şeyler katmaya çalıştılar. Eski edebiyatımızdan günümüze kadar aruzda yapılan bu yenilikler ayrı bir yazıda incelenebilir. Bir de bazı şairler var, aruzu başarılmaz bir hüner sanıyor, kalıplara doldurulmuş birtakım bayat sözleri şiir sanıyorlar. Bu türlü şairler her zaman görülmüştür, yine de görülüyor. Bunların sözünü etmeğe değmez.

Bu yazıda Mehmet Çınarlı'yı da anmak isterdim. Bir şiürde çeşitli vezinler doniyor, kendine göre vezinler buluyor. Ama içten içe öyle eskimiş bir yanı var ki, bütün bu uğraşmaları onu kurtarmıyor. Yeniye şiirin içinde aramıyor, hep kalıplarla yetiniyor. Mehmet Çınarlı bunu şiirin içinde yapmalı ki asıl yeniliğe varabilsin.

Aruz, şu eski aruz kolaydır. Asıl kendi şiir yolunu yeni bir ses bularak kabul ettirmek zorlu iştir. Bunu belki Mustafa Seyit yapabiliirdi. Devam etseydi yeni bir aruz devri açılırdı. Oktay Rifat, Cahit Külebi, Necati Cumalı gibi usta şairlerimiz kendilerine göre yeni bir aruz deneselerdi eski aruzculara benzemiyecilerdi.

Bugün aruzda yeni şiirin hakkını veren iki şairimiz var : Cemal Yeşil'le Mustafa Seyit. Neden öteki şairlerimiz aruza yanaşmıyor ? Belki aruza inanmadıkları, belki de göze alamadıkları içindir. Kim bilir ?